Elinizdeki bu kitapta Güney Kafkasya'daki bağımsız cumhuriyetlerin coğrafi, demografik, etnik ve istatistiki özellikleri incelenmiştir. Ülkelerin iç ve dış politikaları, 21. yüzyılda yaşadıkları sorunlar, çevre ülkelerle ilişkileri, tarihi, siyasi, ekonomik ve kültürel durumları ele alınmıştır. Benzer şekilde Kuzey Kafkasya'da yer alan Rusya Federasyonu'na bağlı özerk cumhuriyetlerin de idari yapıları, etnik, ekonomik, kültürel durumları ve sorunları incelenmiştir.

Kitabın en dikkat çekici özelliği bölgesel ve küresel güçlerin Kafkasya'ya yönelik politikalarının sistematik olarak ve belirli bir plan dâhilinde incelenmesidir. Türkiye, İran ve Rusya'nın bölgeye yönelik politikalarının yanı sıra küresel güçler olan Çin, ABD ve AB'nin siyasi, enerji, güvenlik ve askeri işbirliği alanlarındaki politikaları değerlendirilmiştir.

Kafkasya'daki enerji kaynaklarının bölge ve dünya siyasetindeki rolü, petrol ve doğal gaz boru hatları, uluslararası teşkilatların enerji ve güvenlik politikaları, bölgesel ve uluslararası rekabet ve işbirliği, Karabağ'da yaşanan son hadiseler, bölgedeki siyasi dengelerde yaşanan değişim ve Türkiye ile diğer bazı güçlerin de bu dengedeki yeri gibi konuları bu kitapta bulacaksınız. Böylece 21. yüzyılda Kafkasya'nın bölgesel dengeler ve mevcut siyasi koşullar dikkate alınarak dünya siyasetinde nasıl bir rol oynadığı sorusunun cevabını bulacaksınız.

www.kitabeviyayinlari.com
ISBN 978-625-8055-21-4

KİTABEVİ

Serdar Oğuzhan ÇAYCIOĞLU

21. Yüzyılda Kafkasya

KİTABEVİ

21. Yüzyılda Kafkasya

Editör:
SERDAR OĞUZHAN ÇAYCIOĞLU

KİTABEVİ

KITABEVI • 867

Rusya, Orta Asya ve Kafkasya
Araştırma Dizisi-4

21. Yüzyılda Kafkasya
Editör: Serdar Oğuzhan Çaycıoğlu

Dizi Editörü
Sadık Müfit Bilge

Kapak Tasarım
Minyatür Ajans

Kitap İç Tasarım
Hülya Aşkın Bilen

Baskı - Cilt
Çalış Ofset
Davutpaşa Caddesi No:8
Topkapı - İstanbul
Sertifika No: 45159

1. Baskı, 600 Adet
İstanbul, 2022

ISBN 978-625-8055-21-4

T.C.
Kültür ve Turizm Bakanlığı
Sertifika No: 51261

Online Satış
www.kitabeviyayinlari.com

Kapak Görseli: Kafkaslar Siyasi Haritası*
(*Bu harita MSB Harita Genel Müdürlüğü tarafından üretilmiştir.)

Bu kitabın yazarları, dile getirdikleri görüşlerin kendilerine ait olduğunu, kullandıkları görsellerin sorumluluğunu ve bunlardan dolayı başka kimsenin sorumlu tutulamayacağını kabul ve tasdik ederler.

© Bütün yayın hakları "KİTABEVİ Yayınları"na aittir. Kaynak gösterilerek tanıtım amacıyla ve araştırma için yapılacak kısa alıntılar dışında, yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir şekilde kopya edilemez, elektronik ve mekanik yolla çoğaltılamaz, yayımlanamaz ve dağıtılamaz.

KİTABEVİ
Yerebatan Caddesi. No: 33/6 Cağaloğlu-İSTANBUL
Tel: (0212) 527 11 16 e-mail:kitabevivaris@gmail.com

21. Yüzyılda Kafkasya

Editör

SERDAR OĞUZHAN ÇAYCIOĞLU

KİTABEVİ

İçindekiler

Editörün Notu • VII

Azerbaycan • 1
Hatice Kerimoğlu

Gürcistan • 37
Serdar Oğuzhan Çaycıoğlu

Ermenistan • 65
Yıldız Deveci Bozkuş

Kuzey Kafkasya Cumhuriyetleri • 95
Tekin Aycan Taşcı

Türkiye'nin Güney Kafkasya Politikası • 161
Vügar İmanbeyli

Rusya'nın Güney Kafkasya Politikası • 205
İlyas Kemaloğlu

ABD'nin Güney Kafkasya Politikası • 221
Toğrul İsmayıl - Ali Necefoğlu

Avrupa Birliği'nin Güney Kafkasya Politikası • 251
Toğrul İsmayıl - Pelin Aliyev

Çin Halk Cumhuriyeti'nin
Güney Kafkasya Politikası • 285
Ömer Kul - Nurat Ilıyas

İran'ın Güney Kafkasya Politikası • 327
Serhan Afacan

Dizin • 355

Editörün Notu

Karadeniz'in kuzeydoğusundaki Taman Yarımadası'ndan Hazar Denizi'nin batısındaki Apşeron Yarımadası'na kadar olan sahada kuzeybatı-güneydoğu yönünde uzanan yüksek dağ silsilesi Kafkas dağları olarak tanımlanmaktadır. Adını bu dağlardan alan Kafkasya tabirine eski Yunan ve Roma dönemlerinde kaleme alınmış eserlerde rastlanır. Batı dillerine Caucasus, Caucase, Kaukasus, Rusçaya Kavkaz ve Orta Çağ İslam müelliflerinin yazdığı eserlere de Kabk şeklinde geçmiştir.

Kafkasya, coğrafi ve siyasi olarak güney ve kuzey şeklinde ikiye ayrılmaktadır. Güney Kafkasya'da Azerbaycan, Gürcistan ve Ermenistan cumhuriyetleri bulunmaktadır. Günümüzde Rusya Federasyonu sınırları içerisinde kalan Kuzey Kafkasya'da ise Rusya Federasyonu'na bağlı (batıdan doğuya) Karaçay-Çerkes, Kabardey-Balkar, Kuzey Osetya-Alanya, İnguşetya, Çeçenistan ve Dağıstan cumhuriyetleri ile birlikte Güney Federal Bölgesi'nde bulunan Adıgey Cumhuriyeti şeklinde yedi özerk cumhuriyet yer almaktadır.

Kuzey ve güney şeklinde ikiye ayrılan Kafkasya'nın tanımlanmasıyla ilgili bazı görüş farkları bulunmaktadır. Bir görüşe göre; Azerbaycan, Ermenistan ve Gürcistan'ın yer aldığı Güney Kafkasya için 19. yüzyıldan itibaren Batılılar; *Transcaucasus* adını, Ruslar; Kafkas ötesi anlamına gelen *Zakavkaz* adını; Osmanlı müellifleri ise *Mavera-yı Kafkas* adını kullanmaktadır. Bir başka görüşe göre; dağların kuzeyinde kalan ve bugün Rusya Fede-

rasyonu içindeki özerk cumhuriyetlerin yer aldığı bölge asıl Kafkasya olarak tanımlanır. Fakat bu görüşe göre bazı problemler meydana gelmektedir. Çünkü Güney Kafkasya için kullanılan *Kafkas ötesi* tabiri Ruslar tarafından ortaya atıldığı için Rusya'dan bakıldığında anlamlı gelecektir. Fakat Türkiye'den bakıldığında kastedilen yerin *Kafkasya ötesi* değil, *Kafkasya berisi* olduğu görülecektir. Bu problem Kuzey Kafkasya için de aynı şekilde geçerlidir. Bizim de kabul ettiğimiz diğer görüş; Kafkas dağlarını esas almak suretiyle dağların kuzeyini Kuzey Kafkasya, güneyini ise Güney Kafkasya olarak tanımlamaktır. Bu şekilde yapılan bir tanımlama ile siyasi, coğrafi ve ilmi açıdan herhangi bir karmaşa yaşanmayacaktır. Bu sebeple elinizdeki kitapta Kuzey ve Güney Kafkasya tabirleri tercih edilmiştir.

Kafkasya, stratejik konumu sebebiyle tarih boyunca hep göz önünde olmuş, pek çok siyasi gücün etki alanında tutmak veya ele geçirmek istediği bir coğrafya olmuştur. Kafkasya'nın Karadeniz, Hazar Denizi ve Akdeniz arasında bir kara geçişi durumunda olması, çeşitli milletlerin buraya dikkat kesilmesine sebep olmuştur. Çünkü Kafkasya, üç kıta arasına giren Akdeniz, Marmara ve Boğazlar yoluyla Karadeniz'den oluşan su koridoruna hâkim bir bölgede bulunduğu için bu stratejik konumunu her an muhafaza etmiştir.

16 ve 17. yüzyıllarda Osmanlı Devleti ve İran arasında mücadele sahası olan Kafkasya, 18. yüzyılın ortalarından itibaren Rusya'nın da dâhil olduğu bir çekişme sahası haline gelmiştir. 19. yüzyıldan itibaren ise artık Rusya'nın etkili bir şekilde bölgede hâkimiyet sahibi olduğunu görmekteyiz. Çarlık Rusyası ve SSCB yönetimleri sırasında Kafkasya, siyasi, kültürel, etnik, dil, edebiyat ve daha pek çok açılardan önemli değişimler yaşamıştır. SSCB'nin dağılmasından sonra da Güney Kafkasya'da yer alan Azerbaycan, Gürcistan ve Ermenistan bağımsız cumhuriyetler olarak ortaya çıkmış, Kuzey Kafkasya'da ise Rusya'ya bağlı özerk cumhuriyetler yeni sistem içerisindeki yerlerini almışlardır.

21. yüzyılda benzer konumunu muhafaza eden Kafkasya ülkeleri, çevresindeki siyasi yapılar ve dünya genelindeki küresel güçlerle olan münasebetlerini devam ettirmektedir. *21. Yüzyılda Kafkasya* adlı bu çalışmada Kafkasya'daki bağımsız ve özerk cumhuriyetler incelenmiş, Türkiye, İran ve Rusya'nın bölgeye yönelik politikaları değerlendirilmiştir. Bunun yanısıra küresel güçler olan Çin, ABD ve AB'nin bölgeye yönelik siyasi, ekonomik, enerji, güvenlik ve askeri iş birliği alanlarındaki politikalarının incelenmesi amaçlanmıştır. Kafkasya'daki enerji kaynakları ve taşımacılığının bölge ve dünya siyasetindeki rolünün tespiti de izah edilen konulardandır. Karabağ'da yaşanan son hadiselerden sonra bölgedeki siyasi dengelerde yaşanan değişim ve Türkiye ile diğer bazı güçlerin de bu siyasetin içerisinde yer alması, meselelerin anlaşılması için yeni çalışmaların yapılmasını zorunlu kılmıştır. Dolayısıyla bu hadiselerin konunun uzmanları tarafından değerlendirilerek bütüncül bir şekilde ele alınmasıyla literatüre önemli bir katkı sağlanması düşünülmektedir.

Kuzey Kafkasya, Rusya Federasyonu içerisinde yer aldığı için kendi içerisinde bir bütün halinde değerlendirilmiş, Güney Kafkasya'daki bağımsız devletler ise müstakil olarak belirlenen plân dâhilinde ele alınmıştır. Kafkasya'daki enerji potansiyelleri; enerji kaynakları, petrol ve doğal gaz boru hatları, uluslararası teşkilatların enerji ve güvenlik politikaları, bölgesel ve uluslararası rekabet ve iş birliği gibi konular alanlarında uzman akademisyenler tarafından hazırlanmıştır. 21. yüzyılda Kafkasya'nın bölgesel dengeler ve mevcut siyasî koşullar da göz önüne alınarak dünya siyasetinde nasıl bir rol oynadığı sorusu bu şekilde ortaya konulmuştur.

Kitapta kullanılan kelimelerin yazımında Türk Dil Kurumu'nun hazırladığı *Yazım Kılavuzu*'na uyulmuştur. Dipnot ve kaynakça sisteminde belli bir yöntem izlenerek bütünlük sağlanmıştır. Kitapta ikinci kez gösterilen atıf için yazarın soyadından sonra *age.* (adı geçen eser), agm. (adı geçen makale), *agt.*

(adı geçen tez) şeklinde kısaltma yapılmıştır. Eğer yazarın birden fazla eserine atıf veriliyorsa eserin anlamlı kısaltması verilmiştir.

Kitaba değerli ve özgün yazılarıyla katkıda bulunan kıymetli hocalarıma ve meslektaşlarıma müteşekkirim. Kafkaslar Siyasi Haritasının kullanımına izin veren Milli Savunma Bakanlığı Harita Genel Müdürlüğü'ne ve değerli personeline teşekkür ediyorum. Baskıya girmeden önce kitabı okuyarak son kontrolü yapan değerli büyüğüm Sadık Müfit Bilge'ye şükran borçluyum. Son olarak dizgiyi yapan Hülya Aşkın Bilen'e ve kitabın basımını üstlenen Kitabevi Yayınları sahibi Mehmet Varış'a teşekkür ediyor, kitabın beğenilerek okunmasını ve Kafkasya çalışmaları için faydalı olmasını temenni ediyorum.

Dr. Serdar Oğuzhan ÇAYCIOĞLU
İstanbul, 2022